

взаимодействие: «учитель–ученик». Более того, в первом случае проблемная ситуация создается учителем. В интерактивном методе взаимодействия учащиеся не только сами решают учебные задачи, но и часто сами выявляют проблемы, выбирают методы и средства решения проблем.

Нет сомнений в том, что инновационная деятельность преподавателей по созданию и внедрению новых методов и средств обучения, активизирующих творческое мышление учащихся и проявление их инициативы направлена на развитие образования, современных и перспективных тенденций.

Список использованных источников:

1. Алдошина, М. И. Развитие культурологической модели содержания образования в условиях поликультурности университетского образования / М. И. Алдошина // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2017. – № 6. – С. 82–93.

2. Климкина, В. М. Современные методы обучения как одно из средств повышения эффективности учебного процесса в вузе / В. М. Климкина, Г. А. Кондратьева // Огарёв-Online. – 2016. – № 10 (75). – С. 8.

ВЫКАРЫСТАННЕ ТЭХНАЛОГІІ РАЗВІЦЦЯ КРЫТЫЧНАГА МЫСЛЕННЯ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ І ЛІТАРАТУРЫ

*Даргевіч А. У.,
ДУА «Сярэдняя школа № 39 г.Магілёва»,
г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь*

Анотацыя. Прымяненне тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення дае магчымасць мне ацаніць здольнасці вучняў, правесці рэфлексію іх дзейнасці і каштоўнасцаў асэнсаванага засваення зместу, а таксама ўласнай дзейнасці на ўроку. Гэта дазваляе рухацца далей як у планаванні і правядзенні ўроку, серыі ўрокаў, так і ў плане прафесійнага развіцця.

Resume. The application of the technology of development of critical thinking gives me the opportunity to assess the abilities of students, to reflect on their activities and value-based learning of content, as well as their own activities in the classroom. This allows you to move forward in the planning and conduct of the lesson, a series of lessons, and in terms of professional development.

Ключавыя словы: тэхналогія развіцця крытычнага мыслення, здольнасці вучняў.

Key words: technology of development of critical thinking, abilities of pupils.

Кожны настаўнік, перш чым ісці ў клас, задаецца пытаннямі: «Чым зацікавіць навучэнца сёння? Як прымусіць яго думаць, аналізаваць? Які прыём скарыстаць і на якім этапе ўроку?» Адказ на пастаўленыя пытанні сёння дае, у прыватнасці, менавіта адукацыйная тэхналогія развіцця крытычнага мыслення метады і прыёмы якой накіраваны на фарміраванне здольнасці да самастойнага разважання. Навучэнец, падрыхтаваны да таго, каб крытычна думаць, валодае разнастайнымі спосабамі інтэрпрэтацыі звестак, доказна аргументаваць свой пункт гледжання, абапіраючыся не толькі на логіку, але і на выказванні суразмоўцы. Такі навучэнец адчувае ўпэўненасць у працы з рознымі тыпамі інфармацыі, можа эфектыўна выкарыстоўваць самыя разнастайныя рэсурсы. Навучэнец, здольны да крытычнага аналізу інфармацыі, умее эфектыўна ўзаемадзейнічаць з інфармацыйнымі прасторамі, прынцыпова прымаючы магчымасць суіснавання разнастайных пунктаў гледжання ў межах агульначалавечых каштоўнасцяў.

Калі мы кажам пра якасць адукацыі сёння, то часта разумеем адэкватнасць атрыманай адукацыі сучасным сацыяльна-эканамічным умовам. Фарміраванне крытычнага мыслення ў навучэнца мае на ўвазе стварэнне базавага стаўлення да сябе і свету, якое і будзе варыятыўным, самастойным, асэнсаваным. Гэта пазіцыя значна павялічвае надзейнасць адукацыі, таму што яна становіцца больш усвядомленай і рэфлексіўнай, – і павялічвае камунікатыўны патэнцыял асобы.

За час працы ў навучальнай установе мной практыкуецца комплексны падыход у развіцці ў школьнікаў камунікатыўных уменняў і навыкаў.

Прымяненне тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення дае магчымасць мне ацаніць здольнасці вучняў, правесці рэфлексію іх дзейнасці і каштоўнасна-асэнсаванага засваення зместу, а таксама ўласнай дзейнасці на ўроку. Гэта дазваляе рухацца далей як у планаванні і правядзенні ўроку, серыі ўрокаў, так і ў плане прафесійнага развіцця.

Таму актуальнасцю гэтай тэхналогіі з'яўляецца накіраванасць на рашэнне праблемы павышэння якасці адукацыі ва ўмовах вялікай колькасці інфармацыі.

Трэба зазначыць, што дастаткова эфектыўныя такія метады і прыёмы тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення, як: састаўленне кластараў, выкарыстанне табліц, «Свабоднае пісьмо», правільныя і няправільныя сцверджанні, «Ведаю/Хачу даведацца/Даведаўся», «Перабытаныя лагічныя ланцужкі», сінтэзаванне інфармацыі сродкамі сінквейна.

У працэсе рэалізацыі стадыі выкліку я даю вучням магчымасць выказаць свой пункт погляду наконт вывучаемай тэмы свабодна, без боязі памыліца і быць выпраўленым настаўнікам; фіксую усе выказванні: любое з іх будзе важным для далейшай работы. Пры гэтым на дадзеным этапе няма «правільных» ці «няправільных» выказванняў; злучаю індывідуальную і групавую работу: індывідуальная дазволіць кожнаму вучню актуалізаваць свае веды і вопыт; групавая – пачуць другія думкі, выкладаць свой пункт гледжання без рызыкі памыліца.

Так на стадыі выкліка даю заданне ўгадаць слова першага радка:

Якасныя, адносныя, прыналежныя.

Вызначае, характарызуе, выражае.

Надае словам большую выразнасць.

Самастойная часціна мовы.

Вучні па дадзеных прыкметах могуць абагуліць свае веды і сфармуляваць тэму: «Прыметнік» (6 клас).

Вучэбны прыём «Ведаю/Хачу даведацца/Даведаўся» на ўроках беларускай мовы прымушае ажыццявіць мазгавую атаку навучэнцаў, вызначыўшы, што яны ведаюць па тэме. Затым пры дапамозе выкладчыка вучні шукаюць інфармацыю і высвятляюць для сябе, пра што яшчэ яны хочуць даведацца па тэме. Пасля правядзення даследавання навучэнцы складаюць спіс таго, што яны даведаліся па тэме. Інфармацыя, атрыманая такім чынам, арганізуецца ў форме табліцы.

Табліца «В-Х-Д» запаўняю на дошцы, вучні занатоўваюць у першую чаргу факты з уласнага вопыту. Дапаўняюць іх тымі фактамі, якія прагучалі ў класе і якія, на іх думку, заслугоўваюць увагі.

Асноўныя правілы работы з прыёмам «В-Х-Д»:

- успомніце, што вам вядома па вывучаемаму пытанню, запішыце гэтыя звесткі ў першай калонцы табліцы;

- пастаўце пытанні да вывучаемай тэмы;

- пазнаёмцеся з тэкстам (паведамленнем настаўніка);

- адкажыце на пытанні, якія самі паставілі, запішыце свае адказы ў трэцюю калонку табліцы.

На стадыі асэнсавання зместу вучні ажыццяўляюць кантакт з новай інфармацыяй; супастаўляюць гэтую інфармацыю з ужо атрыманымі ведамі і вопытам; акцэнтуюць сваю ўвагу на пошук адказаў на ўзнікаючыя раней пытанні і цяжкасці; звяртаюць увагу на

незразумеласць, ставячы новыя пытанні; адсочваюць сам працэс знаёмства з новай інфармацыяй, звяртаюць увагу на тое, што менавіта іх прыцягвае, якія аспекты менш цікавыя і чаму; рыхтуюцца да аналізу і абмеркаванню пачутага ці прачытанага.

Настаўнік на дадзеным этапе можа быць непасрэднай крыніцай новай інфармацыі; адсочвае ступень актыўнасці работы, уважлівасці пры чытанні, калі школьнікі працуюць з тэкстам. Пры гэтым карыстаюся вучэбным прыёмам сінквейна на розных этапах ўрока.

Вялікае значэнне ў тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення адводзіцца прыёмам, якія фарміруюць уменне працаваць з пытаннямі. Толькі вучні, якія задаюцца пытаннямі ці задаюць іх, па-сапраўднаму думаюць ці імкнуцца да ведаў. Узровень пастаўленых пытанняў вызначаюць узровень нашага мыслення.

Табліца «тонкіх» і «тоўстых» пытанняў можа быць выкарыстана на любой з трох стадый урока. Калі мы карыстаемся гэтым прыёмам на стадыі выкліку, то гэта будучы пытанні, на якія нашы вучні хацелі б атрымаць адказы пры вывучэнні тэмы. На стадыі асэнсавання зместу прыём служыць для актыўнай фіксацыі пытанняў па ходу чытання, слухання; пры рэфлексіі – для дэманстрацыі разумення пройдзенага.

Для арганізацыі работы з тэкстам удалым з’яўляецца заданні тыпу «Складзі план параграфа, (тэксту)», «Задай пытанне аднагрупніку так, каб на яго неабходна было адказаць да ці не».

На стадыі рэфлексіі можна выкарыстоўваць прыём складання кластэра. Кластэры (гронкі) ці семантычныя сеткі – гэта графічныя арганізатары, якія дапамагаюць навучэнцам прасачыць сувязі паміж ідэямі. Магу пачаць занятак, запісаўшы тэму ў кола ў сярэдзіне класнай дошкі, а вакол цэнтральнага кола, як спадарожнікі, запісваюцца галоўныя падтэмы. Можна папрасіць навучэнцаў узгадаць факты, якія яны яшчэ не ведаюць. Гэтыя пытанні, вядома, і складуць мэты іх даследавання на працягу ўрока.

Кластэры могуць стаць як вядучым прыёмам на стадыі выкліку, рэфлексіі, так і стратэгіяй урока. Сістэма кластэраў ахоплівае вялікую колькасць інфармацыі, гэты прыём можа прымяняцца на стадыі выкліку, калі мы сістэматызуем інфармацыю, атрыманую да знаёмства з асноўнай крыніцай у выглядзе пытанняў і загалоўкаў сэнсавых блокаў.

Вынікам актыўнага выкарыстання тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення на ўроках беларускай мовы з’яўляюцца павышэнне якасці ведаў у многіх вучняў, поспехі вучняў на абласной і раённай алімпіадах, на самых разнастайных творчых конкурсах, на экзаменах і цэнтралізаваным тэсціраванні.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Заир-Бек, С. И. Развитие критического мышления на уроке : пособие для учителя / С. И. Заир-Бек, И. В. Муштавинская. – М. : Просвещение, 2004. – 175 с.
2. Жуковіч, М. В. Сучасныя педагагічныя тэхналогіі на ўроках беларускай мовы і літаратуры / М. В. Жуковіч. – Мінск : Аверсэв, 2007. – 77 с.
3. Вахільчук, А. С. Матывацыйная дзейнасць настаўніка на ўроках беларускай мовы / А. С. Вахільчук. – Мазыр : ТАА ВД Белы Вецер, 2008. – 121 с.
4. Сыско, І. Г. Шляхі да роднай мовы: сучасныя падыходы да выкладання беларускай мовы ў пачатковых класах / І. Г. Сыско. – Мазыр : Содействие, 2008. – 72 с.